

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ЇХ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

СТЕГНЕЙ Маріанна¹, ЧЕРНИЧКО Тетяна²,
ЛІНТУР Інна³, ХАУСТОВА Ксенія⁴, ШОЛТЕС Едуард⁵

¹ Мукачівський державний університет
<https://orcid.org/0000-0002-4688-6447>

² Мукачівський державний університет
<https://orcid.org/0000-0002-0498-9130>

³ Мукачівський державний університет
<https://orcid.org/0000-0001-8009-1392>

⁴ Мукачівський державний університет
<https://orcid.org/0000-0002-3062-918X>

⁵ Мукачівський державний університет

Стаття присвячена дослідженню можливостей використання економічного потенціалу територіальних одиниць задля забезпечення їх інноваційного та сталого розвитку в сучасних умовах необхідності забезпечення економічної безпеки. Виокремлено три рівні різновидів територіальних одиниць економіки України. Охарактеризовано різновиди економічного потенціалу територіальних одиниць за видами ресурсів (природний, людський та матеріальний потенціали) та за рівнем розвитку (абсолютний, реальний, потенціал який може бути мобілізований). Проаналізовано природно-ресурсний потенціал України та наслідки капіталізації природних ресурсів в контексті сталого розвитку. Проаналізовано людський потенціал України, визначено, що населення становить основу робочої сили, забезпечує виробничі процеси. Зосереджено увагу на необхідності забезпечення цифрової грамотності та рівного доступу до робочих місць із гідною заробітною платою для різних верств населення, що зменшить соціально-економічні нерівності та забезпечить інклюзивне зростання. Досліджено динаміку ВВП та структуру валової доданої вартості України, визначено зменшення участі валової доданої вартості в сільському господарстві та її зростання в промисловості, що свідчить про певний перехід у економіці на більш продуктивні сектори. Окреслено перспективні напрямки сталого розвитку територіальних одиниць в Україні та підвищення їх конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному ринках.

Ключові слова: інноваційні засади, сталий розвиток, територіальні одиниці, економічний потенціал, природно-ресурсний потенціал, людський потенціал, економічна безпека, інклюзивний розвиток.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-4>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На сучасному етапі розвитку людства вивчення інноваційних засад сталого територіального розвитку відіграє важливу роль, особливо з позиції сталого використання економічного потенціалу територіальних одиниць. Дослідження таких питань є необхідним для формування стратегічних засад розвитку територіальних одиниць різного рівня залежно від адміністративно-територіального устрою країни, що дозволяє визначити основні напрямки їх інноваційного розвитку, які забезпечать їх стале зростання. Також це важливо для розробки методичних підходів до оцінки економічного потенціалу та створення механізмів реалізації інноваційних проектів на рівні територіальних одиниць.

Зорієнтованість дослідження на територіальний розвиток дозволяє враховувати особливості та потенціал конкретної території, сприяти рівномірному збалансованому та сталому розвитку територій.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання особливостей розвитку територіальних одиниць висвітлені у працях Бойко Є.О., Готри В.В., Демиденко В.В., Іртишевої І.О., Савостенко Т.О., Хвесика М.А., Шубалого О.М. та інших.

Визнаючи переваги зорієнтованості на територіальному розвитку, важливим постає завдання дослідження можливостей використання економічного потенціалу територіальних одиниць задля забезпечення їх інноваційного та сталого розвитку в сучасних умовах необхідності забезпечення економічної безпеки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даного дослідження є обґрунтування інноваційних засад сталого розвитку територіальних одиниць на основі використання їх економічного потенціалу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За ознакою адміністративно-територіального устрою України, можливо виокремити три рівні різновидів територіальних одиниць: перший рівень – Автономна Республіка Крим, міста Київ і Севастополь, області; другий рівень – райони; третій рівень – територіальні громади та населені пункти.

«17 липня 2020 року Верховна Рада прийняла Постанову № 807-IX «Про утворення та ліквідацію районів». У результаті цього рішення усі 490 старих районів ліквідовані, натомість утворені 136 нових районів (з них 17 районів знаходяться на тимчасово окупованих територіях: 10 районів в АР Крим, 3 райони – в Донецькій області та 4 райони – в Луганській області). Тож з 136 лише у 119 нових районах 25 жовтня 2020 року пройшли перші місцеві вибори депутатів районних рад» [1]

Для будь якого рівня територіальних одиниць важливим є формування стратегічних засад розвитку на основі використання їх економічного потенціалу.

Економічний потенціал окремої територіальної одиниці – це сукупність її природних, людських, матеріальних і фінансових ресурсів, які можуть бути використані для виробництва товарів і послуг. Дослідження економічного потенціалу має важливе значення для оцінки економічних можливостей окремої територіальної одиниці та дозволяє оцінити, наскільки вона здатна забезпечити економічне зростання, підвищити рівень життя населення та забезпечити економічну безпеку.

Дослідження економічного потенціалу країни можливо здійснювати за допомогою таких методів:

- аналіз статистичних даних, що дозволяє оцінити обсяги виробництва, споживання, інвестицій, торгівлі та інших економічних показників;
- економіко-математичні моделі, що дозволяють прогнозувати економічний розвиток країни;
- опитування експертів, що дозволяє отримати їхню оцінку економічного потенціалу країни.

Одним з найпоширеніших критеріїв оцінки економічного потенціалу є вид ресурсів, які входять до його складу. За цим критерієм економічний потенціал економіки територіальних одиниць поділяється на такі різновиди: природній, людський та матеріальний потенціали [2].

Природний потенціал – це сукупність природних ресурсів, які можуть бути використані для виробництва товарів і послуг. До природних ресурсів належать: земельні ресурси (це земля, придатна для сільськогосподарського, промислового та іншого використання), водні ресурси (це поверхневі та підземні води, які можуть бути використані для водопостачання, виробництва електроенергії, судноплавства та інших цілей); лісові ресурси (це ліси, які можуть бути використані для виробництва деревини, паперу, інших товарів та послуг), мінеральні ресурси (це корисні копалини, які можуть бути використані для виробництва металів, будівельних матеріалів, інших товарів та послуг).

Людський потенціал – це сукупність трудових ресурсів, які можуть бути використані для виробництва товарів і послуг. До трудових ресурсів належать: робоча сила – (це населення країни, яке здатне працювати), кваліфікація робочої сили (це рівень освіти, професійної підготовки та досвіду працівників), здоров'я населення (це фізичний і психічний стан людей, який впливає на їхню здатність до праці).

Матеріальний потенціал – це сукупність матеріальних ресурсів, які можуть бути використані для виробництва товарів і послуг. До матеріальних ресурсів належать: виробничі фонди (це засоби виробництва, які використовуються для виробництва товарів і послуг), інвестиції (кошти, які вкладаються в економіку для створення нових виробничих фондів або підвищення ефективності виробництва), фінансовий потенціал (сукупність фінансових ресурсів, які можуть бути використані для виробництва товарів і послуг, – це державний бюджет, як сукупність доходів і витрат держави; бюджети підприємств і організацій, як сукупність доходів і витрат підприємств і організацій; бюджети домогосподарств, як сукупність доходів і витрат домогосподарств).

Іншим важливим критерієм класифікації економічного потенціалу національної економіки є рівень його розвитку. За цим критерієм економічний потенціал національної економіки поділяється на абсолютний, реальний та потенціал, що може бути мобілізований. Абсолютний потенціал – це сукупність всіх наявних на території ресурсів, які можуть бути використані для виробництва товарів і послуг. Реальний потенціал – це сукупність ресурсів, які фактично використовуються для виробництва товарів і послуг. Потенціал, який може бути мобілізований --

це сукупність ресурсів, які можуть бути додатково використані для виробництва товарів і послуг у випадку виявлення загроз економічній безпеці. [2].

Таким чином, економічний потенціал є багатограним поняттям. Він включає в себе різні види ресурсів, які мають різні характеристики та впливають на економічний розвиток різними способами. Для того щоб оцінити економічний потенціал повною мірою, необхідно використовувати показники, які відображають різні аспекти економічного потенціалу, зокрема: природньо-ресурсний потенціал, людський потенціал та оцінка економічного потенціалу у вимірах макроекономічних показників.

Природньо-ресурсний потенціал України є досить значним і різноманітним. Країна має значні запаси природних ресурсів, які можуть бути використані для виробництва товарів і послуг. До основних природних ресурсів України належать земельні, водні, лісові та мінеральні ресурси. Україна має родючі ґрунти, які придатні для вирощування сільськогосподарських культур. Загальна площа сільськогосподарських угідь в Україні становить близько 40 млн га, з них 27 млн га – рілля. Україна має густу мережу річок, озер і водосховищ. Загальна довжина річок в Україні становить близько 23 тис. км. На території України розташовані такі великі річки, як Дніпро, Дністер, Дунай, Сіверський Донець. У країні також є великі запаси підземних вод. Україна має значні лісові ресурси. Загальна площа лісів в Україні становить близько 12 млн га, що становить близько 17% від загальної площі країни. Україна має значні запаси мінеральних ресурсів, зокрема, залізної руди, марганцевої руди, кам'яного вугілля, природного газу, нафти, урану та інших [3].

Природньо-ресурсний потенціал України (таблиця 1) має значний вплив на соціально-економічний розвиток України.

Таблиця 1

Характеристики природньо-ресурсного потенціалу України

Загальна довжина кордонів1 – 6993,63 км			
Протяжність1			
Із заходу на схід – 1316 км		Із півночі на південь – 893 км	
Найвищі гірські вершини1, абсолютна висота, м			
Українські Карпати		Кримські гори	
Говерла	2061	Роман-Кош	1545
Бребенескул	2032	Демір-Капу	1540
Петрос	2020	Зейтін-Кош	1534
Гутин Томнатик	2016	Кемаль-Егерек	1530
Ребра	2001	Еклізі-Бурун	1527
Найбільші річки1, протяжність на території України, км			
Дніпро	1121	Інгулець	549
Дністер	925	Псел	520
Південний Буг	806	Слuch	451
Сіверський Донець	700	Стир	424
Горинь	577	Західний Буг	401
Десна	575	Оріл	346
Найбільші озера і лимани1, площа, км ² водного дзеркала			
Ялпуг	149	Дніпровський	800
Кагул	90	Утлюцький	700
Кугурлуй	82	Дністровський	360
Сасик	75,3	Сасик (Кундук)	210
Катлабуг	68	Молочний	168
		Бузький	162
Ліси та лісовкриті площі (на 1 січня 2020 року) – 10,7 млн.га 17,7% (території)			
Заповідники та природні національні парки			
(на 1 січня 2021 року) – 77 (2072,8 тис.га)			
у тому числі: природні – 19 (206,6 тис.га)			
біосферні – 5 (479,1 тис.га)			
національні природні парки – 53 (1387,1 тис.га)			
Площа сільськогосподарських угідь			
(на 1 січня 2020 року) – 41,3 млн.га			
у тому числі рілля – 32,8 млн.га			

Джерело: [4]

Заповідники та природні парки України [5] (Карпатський національний природний парк, Національний природний парк «Синевир», біосферний заповідник «Асканія-Нова», заповідник

«Гомільські ліси», заповідник «Стебницький», Канівський природний заповідник, Хортицький національний природний парк та інші) позитивно впливають на розвиток економічного потенціалу країни. Адже, ці території мають великий екологічний та культурний потенціал, що можливо використати для розвитку екотуризму та інших видів діяльності. Також заповідники та парки допомагають зберегти біорізноманіття та екосистемні послуги.

Виснаження природних ресурсів призводить до зменшення обсягів виробництва в окремих галузях економіки, таких як сільське господарство, промисловість, енергетика. Це спричиняє зниження рівня життя населення та зростання безробіття.

Забруднення навколишнього середовища призводить до підвищення вартості виробництва, оскільки підприємствам необхідно буде додатково вкладати кошти в очистку викидів та відходів. Це може зменшити конкурентоспроможність українських товарів і послуг на міжнародному ринку. Забруднення навколишнього середовища викликає також погіршення якості життя населення, оскільки негативно впливає на здоров'я людей, а також на умови їх проживання та відпочинку.

Позитивний вплив на економічний потенціал країни має *капіталізація* природних ресурсів, що передбачає процес перетворення природних ресурсів у капітал. Це відбувається шляхом надання природним ресурсам економічної цінності, яка може бути використана для отримання прибутку [6].

Капіталізація природних ресурсів може відбуватися в різних формах, зокрема:

- видобуток і переробка природних ресурсів: природний ресурс видобувається з природи і переробляється в товар, який може бути проданий на ринку. Наприклад, видобуток і переробка нафти, газу, руд, лісових ресурсів.
- туризм і рекреація: природні ресурси використовуються для створення туристичних та рекреаційних об'єктів. Наприклад, курорти, парки, заповідники.
- земельні ресурси: земельні ресурси можуть бути використані для створення виробничих потужностей, житла, інфраструктури.

Капіталізація природних ресурсів в контексті сталого розвитку має позитивний вплив на економічний потенціал країни. Вона сприяє економічному зростанню, оскільки створює нові робочі місця, збільшує обсяги виробництва і надходження до бюджету. Капіталізація покращує конкурентоспроможність країни, оскільки дозволяє країні експортувати свої товари та послуги, що підвищує її конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Капіталізація збільшує добробут населення, оскільки дозволяє підвищити рівень життя населення, створюючи нові робочі місця, збільшуючи обсяги виробництва і надходження до бюджету.

Однак, капіталізація природних ресурсів може мати і негативні наслідки, зокрема виснаження природних ресурсів, що негативно позначиться на довкіллі та майбутніх поколіннях. Капіталізація природних ресурсів може призвести до забруднення навколишнього середовища, що також негативно позначиться на довкіллі та здоров'ї населення.

Для того щоб уникнути негативних наслідків капіталізації природних ресурсів, необхідно проводити її в екологічно безпечному режимі. Це означає, що необхідно розробити і впровадити ефективну систему управління природними ресурсами, яка б забезпечувала їх раціональне використання та відновлення.

Людський потенціал України – це сукупність знань, навичок, здібностей та інших характеристик населення, які можуть бути використані для розвитку країни. Він є важливою основою для економічного та соціального розвитку України [7].

Людський потенціал України характеризується високим рівнем освіченості населення: за даними Всесвітньої організації праці, рівень грамотності в Україні становить 99,7%, а рівень середньої освіти – 97,3% [8]. Позитивним моментом є те, що населення України складається з людей з різних культур, що може сприяти розвитку інновацій та креативності.

Однак, людський потенціал України має й ряд проблем, які необхідно вирішувати, зокрема недостатня якість освіти, міграція та війна.

За даними міжнародних організацій, якість освіти в Україні є нижчою, ніж у багатьох інших країнах. Рівень освіти та зайнятості в Україні є нерівномірним, що негативно впливає на соціальну справедливість. За даними ООН, за останні роки з України виїхало понад 9,5 мільйонів людей, що негативно впливає на людський потенціал країни [8].

Для того щоб реалізувати потенціал українського людського потенціалу, необхідно вирішити ці проблеми та забезпечити доступ до освіти та зайнятості для всіх верств населення.

Незважаючи на війну, «Україна вже сьогодні готується до масштабної відбудови. І це правильний підхід. Велика Українська Перемога – це не тільки синьо жовтий прапор над

Донецьком, Луганськом та Сімферополем. Це ще нова якість країни, її кардинальна модернізація та повноцінна інтеграція до ЄС. Ми переконані, що якість трудового потенціалу ветеранів є унікальною конкурентною перевагою України, особливо в контексті майбутньої модернізації. Вони дисципліновані, відповідальні, здатні працювати у команді, винахідливі та мультиуніверсальні, готові швидко приймати рішення та нести відповідальність за нього. Але треба розуміти, що ветерани матимуть певні потреби, які роботодавець має забезпечити» [8].

Населення України (табл. 2) є основою людського потенціалу, носієм знань, навичок, здібностей та інших характеристик, які можуть бути використані для розвитку країни.

Таблиця 2

Характеристики населення України

Рік	2018	2019	2020	2021	2022
Чисельність населення (на 01.01)					
Наявне населення, млн	42,4	42,2	41,9	41,6	41,2
міське	29,4	29,3	29,1	29,0	28,7
сільське	13,0	12,9	12,8	12,6	12,5
Постійне населення, млн	42,2	42,0	41,7	41,4	41,0
чоловіки	19,5	19,5	19,3	19,2	19,0
жінки	22,7	22,5	22,4	22,2	22,0
Природний рух населення					
Кількість живонароджених, тис.	364,0	335,9	308,8	293,4	272,0
Кількість померлих, тис.	574,1	587,7	581,1	616,8	714,3
Кількість померлих дітей у віці до 1 року, осіб	2786	2397	2189	1988	1971
Природний приріст, скорочення (-) населення, тис.	-210,1	-251,8	-272,3	-323,4	-442,3
Міграційний рух населення, тис.					
Кількість прибулих	442,3	629,3	576,0	435,3	476,9
Кількість вибулих	430,3	610,7	554,5	426,0	455,6
Міграційний приріст, скорочення (-)	12,0	18,6	21,5	9,3	21,3

Джерело: [4]

Згідно даних Державної служби статистики України, за 2018–2022 роки наявне населення зменшилося з 42,4 млн у 2018 році до 41,2 млн у 2022 році. Міське населення зменшилося від 29,4 млн до 28,7 млн, тоді як сільське населення зменшилося від 13,0 млн до 12,5 млн. Постійне населення також зменшилося з 42,2 млн до 41,0 млн.

Дані про природний та міграційний рух населення України свідчать про те, що міграція в країні є значною і залежить від багатьох факторів, зокрема, економічної ситуації, політичної стабільності, наявності робочих місць та інших соціально-економічних умов та економічної безпеки. Міграція може мати як позитивний, так і негативний вплив на інклюзивний розвиток країни, залежно від того, яка її форма домінує. Наприклад, відтік кваліфікованих кадрів може негативно позначитися на розвитку економіки. Нажаль, в Україні переважає трудова міграція, яка має переважно негативний вплив на інклюзивний розвиток країни. А з початком широкомасштабного вторгнення у 2022 році ще посилюється відтік населення України за кордон у зв'язку з війною.

Населення становить основу робочої сили, забезпечує виробничі процеси. Розвиток економічного потенціалу вимагає залучення робочої сили з різних територій України та різних етнічних груп. Важливо, забезпечити рівний доступ до робочих місць та заробітної плати для різних верств населення, що забезпечить зменшення соціально-економічних нерівностей та інклюзивне зростання. Рівному доступу до інформації щодо ринку праці сприяє розвиток Інтернету.

За даними Державної служби статистики, в Україні у 2021 року було 25,2 мільйона осіб користувачів Інтернету, що становило понад 60% населення країни. Це доводить зростання рівня доступності Інтернету для людей з різних соціальних груп, що сприятиме рівномірності в доступі та зростанню можливостей [4]. Однак, доступ до Інтернету залежить не лише від наявності технічних можливостей, а й від фінансової доступності. Тому важливо забезпечити доступ до Інтернету для людей з низьким рівнем доходів. Інтернет може стати потужним інструментом розвитку, самореалізації та навчання за умови наявності якісних знань з цифрових технологій.

Важливим індикатором економічного потенціалу України є валовий внутрішній продукт (ВВП), який відображає сукупну вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених на економічній території країни за певний період часу, зазвичай за рік. ВВП є одним із найважливіших

макроекономічних показників, що використовується для оцінки рівня економічного розвитку країни та її економічного потенціалу. ВВП може вимірюватися як у поточних, так і в постійних цінах. ВВП, виміряний в поточних цінах, відображає фактичний обсяг виробництва за певний період часу. ВВП, виміряний в постійних цінах, відображає обсяг виробництва, очищений від інфляційних змін.

ВВП є важливим показником, оскільки він дозволяє оцінити рівень економічного розвитку країни, темп економічного зростання, вплив економічної політики на економіку, соціально-економічні проблеми в країні тощо.

Для ефективного управління економікою країни треба знати характеристики динаміки ВВП (табл. 3), щоб прогнозувати ризики та можливості для розвитку економічного потенціалу України.

Таблиця 3

Динаміка ВВП України

Рік	ВВП, млрд грн	Абсолютний приріст	Темп зростання	Темп приросту, %
2016	2385,4			
2017	2981,2	595,8	1,2498	24,98
2018	3560,3	579,1	1,1943	19,43
2019	3977,2	416,9	1,1171	11,71
2020	4222,0	244,8	1,0616	6,16
2021	5459,6	1237,6	1,2931	29,31

Джерело: сформовано та розраховано автором на підставі даних [4]

Статистичні дані таблиці свідчать про зростання ВВП України в проміжку з 2016 до 2021 рік. Темп зростання ВВП перевищує 1, що є свідченням безпосереднього зростання. Абсолютний приріст ВВП у 2017 та 2018 роках був більшим ніж у 2019 та 2020 роках, що свідчить про зростання обсягів виробництва та послуг. У 2020 році відбувся спад приросту у зв'язку з пандемією COVID-19 та економічними обмеженнями пересування. У 2021 році темп зростання ВВП перевищив попередні значення.

Розвиток економічного потенціалу не лише зростання ВВП, а й рівномірний розподіл його благ між усіма членами суспільства. Це означає, що необхідно забезпечити доступ до якісних робочих місць, підвищити рівень життя всіх верств населення, зменшити нерівності між регіонами та соціальними групами, а також розвивати економіку в екологічно стійкому напрямку.

Структура валової доданої вартості (ВДВ) є важливим індикатором економічного розвитку країни (табл. 4). Вона відображає розподіл доданої вартості між галузями економіки та показує, які галузі є ключовими для її розвитку. За допомогою структури ВДВ можна визначити, які галузі потребують підтримки для подальшого зростання.

Таблиця 4

Структура валової доданої вартості України за 2020-2021 роки

Сектор економіки	Частка валової доданої вартості, %		Структурні зрушення, %
	2021	2020	
Сільське господарство	12,4	10,8	1,6
Промисловість	24,1	21,0	3,1
Будівництво	3,2	3,3	-0,1
Торгівля	16,1	16,3	-0,2
Транспорт	6,5	7,3	-0,8
Інші	37,7	41,3	-3,6

Джерело: [4]

За 2021 рік найбільша питома частка у сукупній структурі ВВП припала на сільське господарство, і склала 37,7%. На промисловість припало 24,1%, на торгівлю -16,1%. На решта секторів економіки (будівництво, транспорт та інші) припали менші структурні частки (3,2%, 6,5% та 12,4%) (рис.1).

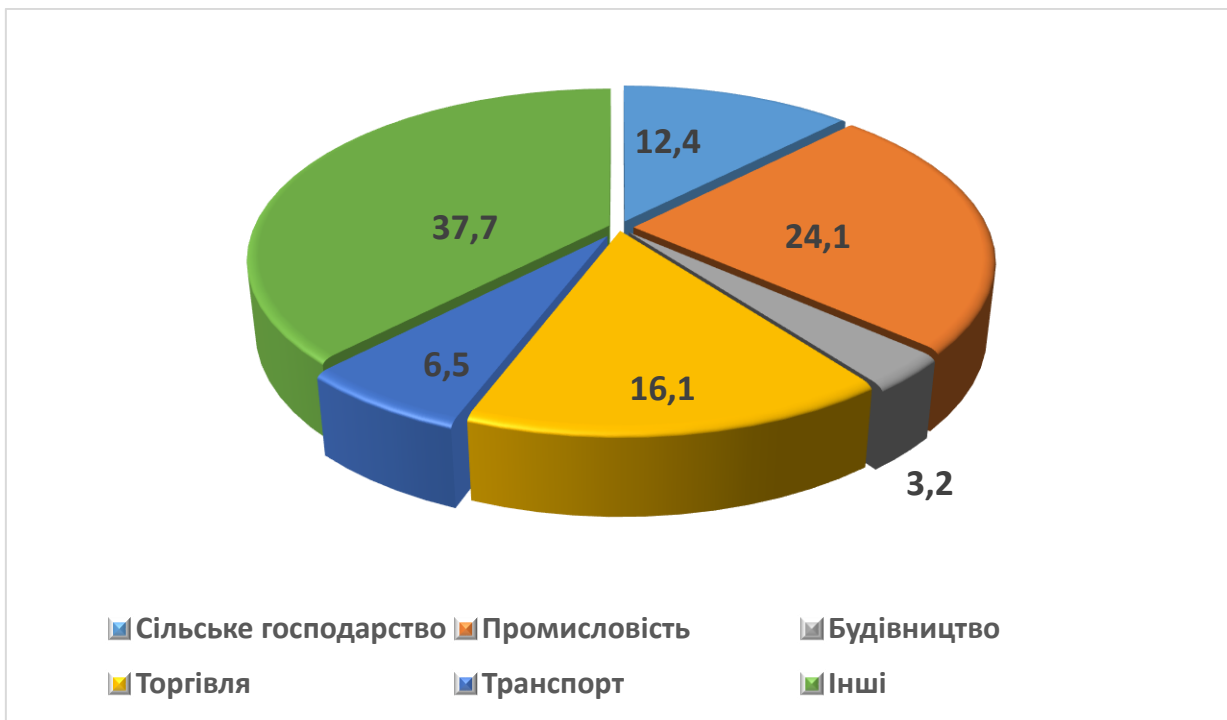

Рис. 1. Структура валової доданої вартості у 2021 році, %

Джерело: [4]

Важливо відзначити, що такий розподіл валової доданої вартості є типовим для країн з розвинутою сільськогосподарською галуззю. Проте, в умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, розширення пустелі, зменшення рівня ґрунтових вод і інші, стратегічне збільшення частки валової доданої вартості у секторах енергоефективних технологій, інноваційних рішень, електронної комерції та інших високотехнологічних галузях може виявитися доцільним кроком для забезпечення стійкого економічного розвитку.

Можливо підбити підсумок, що в Україні до 2022 року відбулося структурне перетворення економіки, обумовлене впливом пандемії та глобальних викликів. Згідно зі статистичними даними, зменшення участі валової доданої вартості в сільському господарстві та її зростання в промисловості свідчать про певний перехід у економіці на більш продуктивні сектори. Однак слід підкреслити, що інші сфери, зокрема сектор послуг, вимагають додаткового розвитку та підтримки для збереження стійкості та досягнення інклюзивного розвитку економіки України в умовах глобальних викликів.

Сфери діяльності, такі як туризм, готельно-ресторанна галузь, інформаційні технології та інші, виступають важливим джерелом доходу та створення робочих місць. Зараз ці галузі стикаються із значущими труднощами через наслідки пандемії COVID-19, глобальну нестабільність та військову агресію. Це підкреслює необхідність додаткових заходів підтримки та стимулювання їх розвитку. Інвестиції в розвиток цих секторів можуть сприяти забезпеченню стійкості та інклюзивного розвитку економіки України в умовах глобальних викликів.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Інноваційні засади сталого розвитку територіальних одиниць на основі використання їх економічного потенціалу є важливим фактором, який визначає їхню перспективу. Використання природньо-ресурсного та людського потенціалу територій на принципах сталості дозволяє підвищити конкурентоспроможність територіальних одиниць на внутрішньому та міжнародному ринках, створити нові робочі місця, підвищити рівень життя населення та забезпечити екологічну стійкість. Природньо-ресурсний та людський потенціал може бути використаний для розвитку інноваційних галузей, таких як енергетика, переробка сировини, туризм та інші.

Для забезпечення сталого розвитку територіальних одиниць на основі використання їх економічного потенціалу необхідно розробити ефективні механізми використання економічного потенціалу територіальних одиниць для розвитку інновацій, створити сприятливе середовище для розвитку інновацій, забезпечити співпрацю між органами влади та самоврядування територіальних

одиниць, науковими установами та бізнесом для розвитку інновацій. Реалізація цих напрямків дозволить забезпечити сталий розвиток територіальних одиниць в Україні, підвищити їх конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному ринках, забезпечити надійний рівень їх економічної безпеки.

Окрім економічної безпеки, інноваційні засади сталого розвитку територіальних одиниць також сприяють інклюзивному розвитку. Це означає, що вони створюють можливості для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу, віку, статі та інших характеристик. Інноваційний розвиток територіальних одиниць дозволяє створювати нові робочі місця, підвищувати рівень життя населення, розвивати соціальну інфраструктуру. Це сприяє зменшенню соціальних проблем, таких як бідність, безробіття та соціальна нерівність. Таким чином, інноваційні засади сталого розвитку територіальних одиниць є ключовим фактором, який визначає їхню перспективу та сприяє забезпеченню економічної безпеки та інклюзивного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанова ВРУ «Про утворення та ліквідацію районів. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 33, ст.235; Райони. Децентралізація. URL: <https://bit.ly/3RR22CB>
2. В.В. Кириленко. Економіка– Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 193с.
3. Природні ресурси – власність українського народу. URL: <http://www.golos.com.ua/article/196378>
4. Статистичний збірник «Україна у цифрах, 2021». URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_Ukraine%20in%20figures_21u.pdf
5. Природні заповідники України – Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/Природні_заповідники_України
6. Головченко О.М. Формування механізмів стабільного розвитку регіону: монографія. – Одеса: ОДУВС, 2009. – 424 с.
7. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Національна економіка: Навч. посібник – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 464 с.
8. Людський потенціал – основа процесу модернізації країни. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/01/28/7386807/>
9. Іртищева І.О., Стегней М.І., Михайлов М.С. Методичні підходи до оцінки рівня інноваційного розвитку регіону. Економіка та суспільство. 2018. № 16. С. 586-593. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/89.pdf.
10. Стегней М.І. Інвестиційно-інноваційні домінанти сталого розвитку територіальних одиниць. Економіка та суспільство. 2015. № 1. С. 56-61. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/1_ukr/09.pdf
11. Стегней М. І., Михальчинець Н. О., Прокопєць Р. І., Смочко С. Й ., Загребельна І. Л. Інноваційні засади територіального розвитку. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 4. С. 233 – 237.

REFERENCES:

1. Postanova VRU «Pro utvorennia ta likvidatsiiu raioniv. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2020, № 33, st.235; Raiony. Detsentralizatsiia. URL: <https://bit.ly/3RR22CB>
2. V.V. Kyrylenko. Ekonomika- Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchychkh navchalnykh zakladiv. – Ternopil: Ekonomichna dumka, 2002. – 193s.
3. Pryrodni resursy – vlasnist ukrainskoho narodu. URL: <http://www.golos.com.ua/article/196378>
4. Statystychnyi zbirnyk «Ukraina u tsyfrakh, 2021». URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_Ukraine%20in%20figures_21u.pdf
5. Pryrodni zapovidnyky Ukrainy – Vikipediia. URL: https://uk.wikipedia.org/Pryrodni_zapovidnyky_Ukrainy
6. Holovchenko O.M. Formuvannia mekhanizmv ctabilnoho rozvytku rehionu: monohrafiia. – Odeca: ODUBC, 2009. – 424 c.
7. Hryniv L.C., Kichurchak M.B. Natsionalna ekonomika: Navch. pocibnyk – Lviv: «Mahnoliia 2006», 2009. – 464 c.
8. Liudskyi potentsial – osnova protsesu modernizatsii krainy. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/01/28/7386807/>
9. Irtyshcheva I.O., Stehnei M.I., Mykhailov M.S. Metodychni pidkhody do otsinky rivnia innovatsiinoho rozvytku rehionu. Ekonomika ta suspilstvo. 2018. № 16. S. 586-593. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/89.pdf.
10. Stehnei M.I. Investytsiino-innovatsiini dominanty staloho rozvytku terytorialnykh odynyt. Ekonomika ta suspilstvo. 2015. № 1. S. 56-61. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/1_ukr/09.pdf
11. Stehnei M. I., Mykhalchynets N. O., Prokopets R. I., Smochko S. Y ., Zahrebelna I. L. Innovatsiini zasady terytorialnoho rozvytku. Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky. 2023. Tom 8. № 4. S. 233 – 237.

INNOVATIVE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL UNITS BASED ON USING THEIR ECONOMIC POTENTIAL

STEHNEI Marianna, CHERNYCHKO Tetiana, LINTUR Inna,
KHAUSTOVA Kseniia, SHOLTES Eduard
Mukachevo State University

The article is devoted to the study of the possibilities of using the economic potential of territorial units to ensure their innovative and sustainable development in the modern conditions of the need to ensure economic security. Three levels of varieties of territorial units of the Ukrainian economy are distinguished. The varieties of economic potential of territorial units are characterized by types of resources (natural, human and material potentials) and by level of development (absolute, real, potential that can be mobilized). The natural resource potential of Ukraine and the consequences of capitalization of natural resources in the context of sustainable development are analyzed. The human potential of Ukraine is analyzed, it is determined that the population is the basis of the labor force, provides production processes. Attention is focused on the need to ensure digital literacy and equal access to jobs with decent wages for different segments of the population, which will reduce socio-economic inequalities and ensure inclusive growth. The dynamics of GDP and the structure of gross value added of Ukraine are studied, the decrease in the share of gross value added in agriculture and its growth in industry is determined, which indicates a certain transition in the economy to more productive sectors. Promising directions of sustainable development of territorial units in Ukraine and increasing their competitiveness in the domestic and international markets are outlined.

The innovative foundations of sustainable development of territorial units based on the use of their economic potential are an important factor that determines their future. The use of natural resource and human potential of territories on the principles of sustainability allows to increase the competitiveness of territorial units in the domestic and international markets, create new jobs, improve the living standards of the population and ensure environmental sustainability. Natural resource and human potential can be used to develop innovative industries, such as energy, raw materials processing, tourism, and others.

To ensure sustainable development of territorial units based on the use of their economic potential, it is necessary to develop effective mechanisms for using the economic potential of territorial units for the development of innovations, create a favorable environment for the development of innovations, and ensure cooperation between government bodies and self-government of territorial units, scientific institutions and business for the development of innovations. The implementation of these directions will ensure the sustainable development of territorial units in Ukraine, increase their competitiveness in the domestic and international markets, and ensure a reliable level of their economic security.

In addition to economic security, the innovative foundations of sustainable development of territorial units also contribute to inclusive development. This means that they create opportunities for all citizens, regardless of their social status, age, gender, and other characteristics. Innovative development of territorial units allows to create new jobs, improve the living standards of the population, develop social infrastructure. This contributes to the reduction of social problems, such as poverty, unemployment, and social inequality. Thus, the innovative foundations of sustainable development of territorial units are a key factor that determines their future and contributes to ensuring economic security and inclusive development.

Keywords: *innovative foundations, sustainable development, territorial units, economic potential, natural resource potential, human potential, economic security, inclusive development*